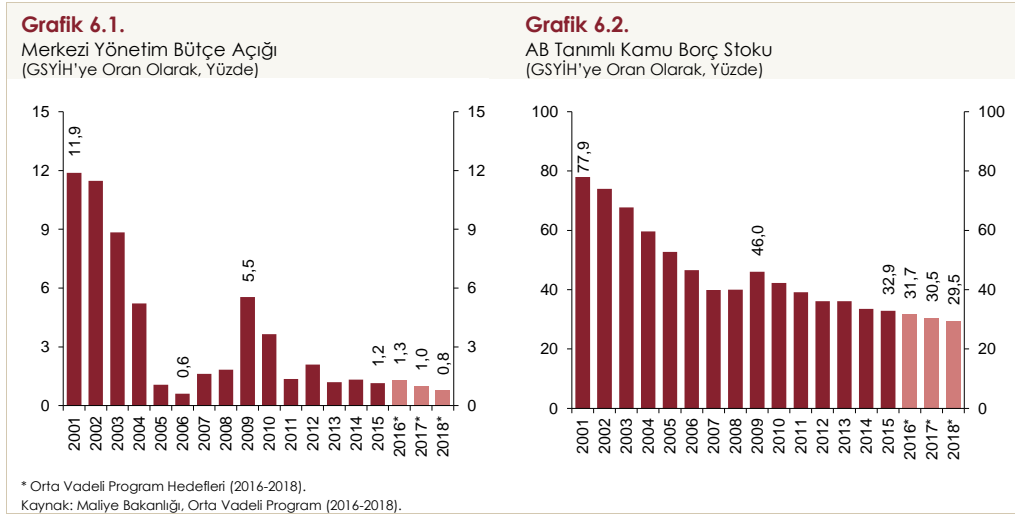

6. Kamu Maliyesi

Merkezi yönetim bütçe açığının GSYİH'ye oranı 2015 yılında bir önceki yıla kıyasla sınırlı miktarda gerilemiş ve başlangıç hedefine yakın büyüklükte gerçekleşmiştir (Grafik 6.1). 2015 yılında faiz hariç bütçe giderleri artış hızında başlangıçta hedeflenen yavaşlama gerçekleşmemesine karşın, vergi gelirlerinde başlangıç hedefinin üzerinde, yüksek bir performans kaydedilmiştir. Diğer yandan, AB tanımlı nominal kamu borç stokunun GSYİH'ye oranı 2010 yılından itibaren sürdürdüğü düşüş eğilimini 2015 yılında da korumuştur (Grafik 6.2). Kamu borcundaki söz konusu pozitif eğilim, kamu harcamalarındaki hızlı artıştan kaynaklanan kamu maliyesinin sağlamlığına dair endişeleri azaltmada etkili olmaktadır.

2016-2018 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program (OVP), kamu harcamalarındaki artış hızının ve kamu kesimi borçlanma gereğinin kontrol altında tutulacağı ve kamu tasarruf-yatırım açığının tedrici olarak azaltılacağı bir perspektif sunmaktadır. Ayrıca, kamu gelirlerinin kalitesinin artırılacağı ve bu çerçevede süreklilik arz etmeyen gelirlerin orta ve uzun vadede kamu harcama seviyesini kalıcı olarak yükseltecek politikaların finansmanında kullanılmayacağına altı çizilmektedir. Bu çerçevede, OVP dönemi boyunca mali disiplinin devam ettirileceği ve kamu borç stokunun GSYİH'ye oranının da kademeli olarak düşmeye devam edeceği öngörülmektedir.

2016 yılı ilk çeyrek merkezi yönetim bütçe gelişmeleri incelendiğinde, faiz dışı harcamalardaki artış eğiliminin güçlenerek devam ettiği görülmektedir. Kamu tüketim harcamalarında kayda değer bir hızlanma gözlenmekte iken kamu yatırım harcamaları önemli oranda gerilemiştir. Faiz giderlerindeki dönemsel düşüş ve önceki yılın çok üzerinde kaydedilen özelleştirme geliri sayesinde 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla denk bütçeye ulaşılmıştır.

6.1. Bütçe Gelişmeleri

2016 yılının Ocak-Mart döneminde merkezi yönetim bütçe dengesi denk olarak gerçekleşirken, faiz dışı bütçe dengesi 16,5 milyar TL fazla vermiştir (Tablo 6.1.1). Vergi gelirleri tahsilatında 2015 yılında kaydedilen yüksek performansın, 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla da sürdürüldüğü görülmektedir. Faiz giderlerindeki dönemlik düşüşün ve vergi dışı gelirlerdeki yüksek oranlı artışın da etkisiyle, 2016 yılının

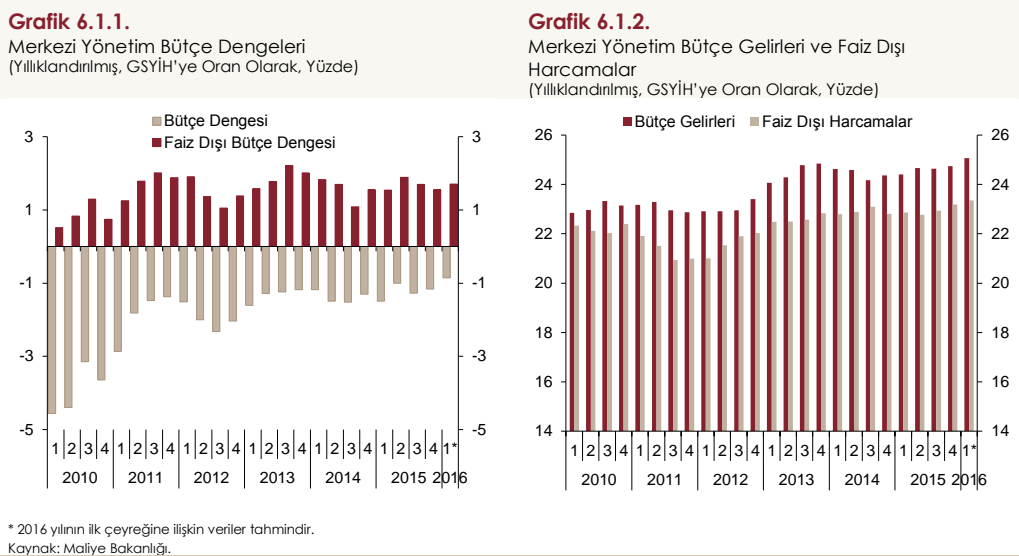
Ocak-Mart döneminde merkezi yönetim bütçe dengesi önceki yılın aynı dönemine kıyasla önemli büyüklükte iyileşmiştir.

Tablo 6.1.1. Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklükleri
(Milyar TL)

	2015 Ocak-Mart	2016 Ocak-Mart	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)	Hedeflenen Yıllık Değişim Oranı (Yüzde)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	118,6	131,7	11,0	23,1	12,8
Faiz Giderleri	18,1	16,5	-9,0	29,4	5,6
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	100,5	115,2	14,6	22,4	13,6
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	113,2	131,7	16,4	24,4	11,9
I. Vergi Gelirleri	96,3	108,5	12,7	23,6	12,7
II. Vergi Dışı Gelirler	12,4	17,7	42,6	25,6	20,7
Bütçe Dengesi	-5,4	0,0	-	-	-
Faiz Dışı Denge	12,7	16,5	30,4	62,8	-

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2014 yılında bir önceki yıla göre bir miktar yükselerek yüzde 1,3 oranında gerçekleşen merkezi yönetim bütçe açığının GSYİH'ye oranı 2015 yılında yüzde 1,2 seviyesine gerilemiştir. Söz konusu oranın 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla yüzde 0,9 oranına düşeceği tahmin edilmektedir (Grafik 6.1.1). Faiz dışı bütçe fazlasının GSYİH'ye oranı ise, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde gördüğü yüzde 1,1 oranındaki düşüğe seviyeden sonra artmaya başlamış ve 2013 yılını yüzde 2 seviyesinde kapatmıştır. 2014 ve 2015 yıllarında yüzde 1,6'ya gerilemiş bulunan söz konusu oranın 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla bir miktar yükselerek yüzde 1,7 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2012 yılından itibaren belirgin bir artış eğilimine giren merkezi yönetim faiz dışı harcamalarının GSYİH'ye oranı, 2015 yılında 2008 yılından bu yana en yüksek seviyesi olan yüzde 23,2 oranına ulaşmıştır. Söz konusu oranın 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla yükselişini sürdürerek yüzde 23,4 seviyesine çıkması beklenmektedir (Grafik 6.1.2). Diğer yandan, merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYİH'ye oranı, 2012 yılı Eylül ayında ve 2013 yılı Ocak ayında gerçekleştirilen vergi düzenlemelerinin ve iktisadi faaliyetlerdeki görece hızlanmanın etkisiyle, 2013 yıl sonu itibarıyla yüzde 24,8 oranına çıkmıştır. 2014 yılında, özellikle iç talebe dayalı vergi gelirlerindeki yavaşlamanın etkisiyle yüzde 24,4 seviyesine gerileyen söz konusu oran, 2015 yılında yüzde 24,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2016 yılının ilk çeyreğinde ise yüzde 25,1 oranına çıkacağı tahmin edilmektedir.

Merkezi yönetim faiz hariç bütçe giderlerinin 2012 yılının ikinci yarısından itibaren içine girdiği yüksek artış eğiliminin 2016 yılının ilk çeyreği itibarıyla da sürdüğü gözlenmektedir. Bu çerçevede, merkezi yönetim faiz hariç bütçe giderleri 2016 yılının Ocak-Mart döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,6 oranında artmıştır (Tablo 6.1.2).

Tablo 6.1.2.

Merkezi Yönetim Faiz Dışı Harcamaları (Milyar TL)

	2015 Ocak-Mart	2016 Ocak-Mart	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	100,5	115,2	14,6	22,4
1. Personel Giderleri	32,3	38,7	19,6	26,2
2. SGK Devlet Primi Giderleri	5,5	6,6	20,2	26,3
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	7,3	9,2	25,8	19,7
4. Cari Transferler	41,7	54,2	29,9	24,9
a) Görev Zararları	0,8	1,2	50,9	22,5
b) Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Y.G.	17,1	26,7	55,9	26,1
c) Tanımsal Destekleme Ödemeleri	2,4	3,1	25,5	26,2
d) Gelirden Ayrılan Paylar	14,2	15,7	10,9	25,0
5. Sermaye Giderleri	7,3	3,3	-55,0	6,3
6. Sermaye Transferleri	1,8	0,7	-62,7	8,9
7. Borç Verme	4,6	2,6	-43,8	19,9

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2016 yılının Ocak-Mart döneminde faiz hariç bütçe giderleri içindeki ana kalemlerden cari transferler, mal ve hizmet alım giderleri ve personel giderleri sırasıyla yüzde 29,9, yüzde 25,8 ve yüzde 19,6 oranında artmıştır. Bu dönemde, cari transferler içinde önemli bir yer tutan ve sosyal güvenlik açık finansmanı kalemini de kapsayan sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerinin yüzde 55,9 oranında arttığı görülmektedir. Sosyal güvenlik açık finansmanı için 2015 yılının Ocak-Mart döneminde 0,4 milyar TL transfer yapılmışken 2016 yılının aynı döneminde 6,4 milyar TL transfer yapılması sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerinin yüksek oranda artmasında belirleyici olmuştur. Kamu yatırım gideri olarak değerlendirilebileceğimiz sermaye giderleri ve sermaye transferlerindeki yüksek oranlı düşüşler faiz hariç bütçe giderlerindeki artışı geriye çekmiştir. Söz konusu iki kalem hariç tutulduğunda faiz dışı harcamalardaki artış oranı yüzde 21,6'ya yükselmektedir. Genel bir değerlendirme yapmak için erken olmakla birlikte, özellikle cari harcama ve transfer kalemlerinde kaydedilen yüksek artışlar, 2016 yılında faiz dışı harcamaların merkezi yönetim bütçe hedefleri üzerinde baskı yapacağı ön işaretleri olarak değerlendirilmektedir.

2016 yılının Ocak-Mart döneminde merkezi yönetim genel bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 16,1 oranında artmıştır (Tablo 6.1.3). Söz konusu dönemde vergi gelirleri yüzde 12,7 oranında artmış iken, vergi dışı gelirler yüksek bir performans göstererek yüzde 42,6 oranında yükselmiştir.

Vergi gelirleri alt kalemler itibarıyla incelendiğinde, 2016 yılı Ocak-Mart döneminde dolaysız vergilerin en önemli bileşeni olan gelir vergisi tahsilatında önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,1 oranında artış olduğu görülmektedir. Gelir vergisi tahsilatının ağırlıklı olarak ücretler üzerinden yapılan kesintilerden oluştuğu bilinmektedir. Bu çerçevede, 2016 yılındaki yüksek asgari ücret artışı, gelir vergisi tahsilatını olumlu yönde etkilemiştir. Tüketime dayalı dolaylı vergilerden özel tüketim vergisi ve dahilde alınan katma değer vergisi sırasıyla yüzde 13,5 ve yüzde 11,8 oranında artış kaydetmiştir. ÖTV tahsilatının ayrıntılarına bakıldığında, tütün mamulleri üzerinden yapılan tahsilatın yüzde 20,6 oranında, motorlu taşıtlar üzerinden yapılan tahsilatın yüzde 14,7 oranında, toplam ÖTV tahsilatı içinde yüksek paya sahip olan petrol ve doğalgaz ürünleri üzerinden yapılan tahsilatın ise yüzde 9,1 oranında arttığı

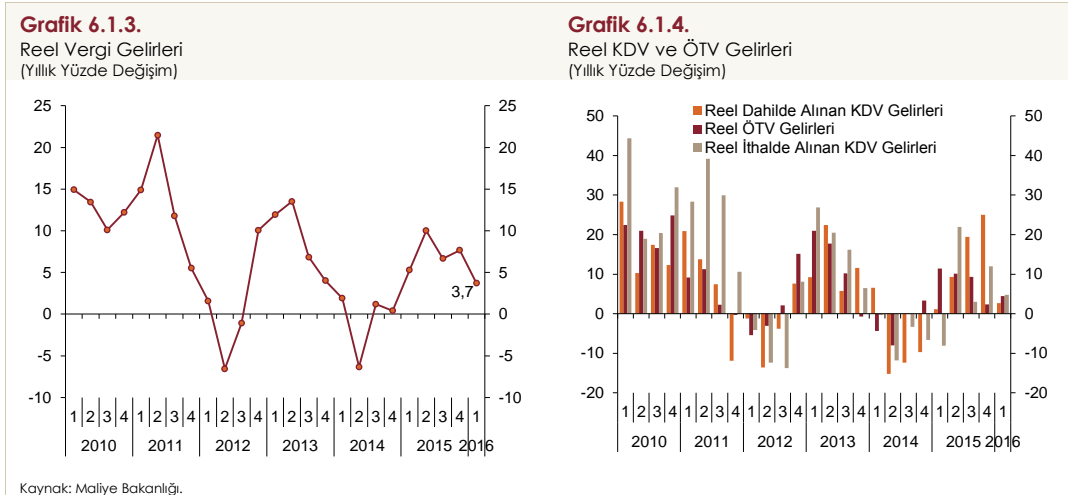
görülmektedir. İthalde alınan katma değer vergisi de BOTAŞ'ın yapmış olduğu ödemelerin katkısıyla yüzde 13,7 oranında yükselmiştir. Vergi dışı gelirlerde görülen yüksek artışta, 2016 yılının Ocak-Mart döneminde bütçeye kaydedilen 6,1 milyar TL tutarındaki özelleştirme geliri belirleyici olmuştur.

Tablo 6.1.3. Merkezi Yönetim Genel Bütçe Gelirleri
(Milyar TL)

	2015 Ocak-Mart	2016 Ocak-Mart	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Genel Bütçe Gelirleri	108,7	126,2	16,1	23,9
I-Vergi Gelirleri	96,3	108,5	12,7	23,6
Gelir Vergisi	20,0	22,9	14,1	23,1
Kurumlar Vergisi	9,5	10,3	8,0	27,9
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	11,7	13,1	11,8	25,6
Özel Tüketim Vergisi	22,3	25,3	13,5	21,8
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	15,8	17,9	13,7	20,6
II-Vergi Dışı Gelirler	12,4	17,7	42,6	25,6
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	2,0	2,2	8,4	11,5
Faizler, Paylar ve Cezalar	7,4	7,8	5,2	22,9
Sermaye Gelirleri	2,0	6,5	224,7	52,9

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2012 yılının Eylül ayında bazı vergi oranlarında gerçekleştirilen artışlar ve baz etkisiyle birlikte pozitif değerler almaya başlayan reel vergi gelirlerindeki yıllık değişim oranı, 2013 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren yavaşlamaya başlamıştır. 2014 yılının son çeyreği itibarıyla vergi gelirleri reel olarak bir önceki yıl seviyesinde kalırken 2015 yılı son çeyreğinde yüzde 7,7 oranında bir artış göstermiştir. 2016 yılının ilk çeyreğinde ise vergi gelirleri reel olarak bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,7 oranında artmıştır (Grafik 6.1.3). Söz konusu artışın alt kalemleri incelendiğinde, tüketime dayalı vergilerden ithalde alınan KDV, ÖTV ve dahilde alınan KDV tahsilatlarının reel olarak sırasıyla yüzde 4,8, yüzde 4,5 ve yüzde 2,7 oranında yükseldiği görülmektedir (Grafik 6.1.4).

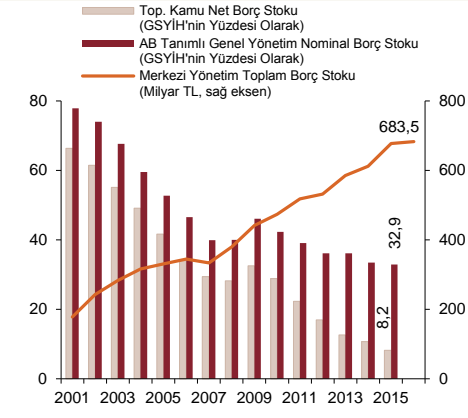

6.2. Kamu Borç Stokundaki Gelişmeler

Merkezi yönetim borç stoku, 2016 yılı ilk çeyreğinde 683,5 milyar Türk lirası seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik 6.2.1). Toplam kamu net borç stokunun ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranları, 2015 yılında bir önceki yıla göre sırasıyla 2,5 ve 0,6 puan azalmıştır (Grafik 6.2.1).

Grafik 6.2.1.

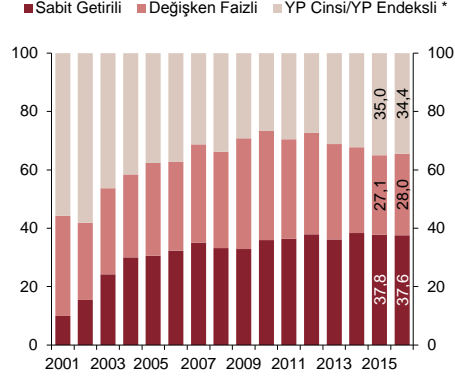
Kamu Borç Stoku Göstergeleri

* YP Cinsi/YP endeksli borç stoku, dış borç stokunu kapsamaktadır.
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı.

Grafik 6.2.2.

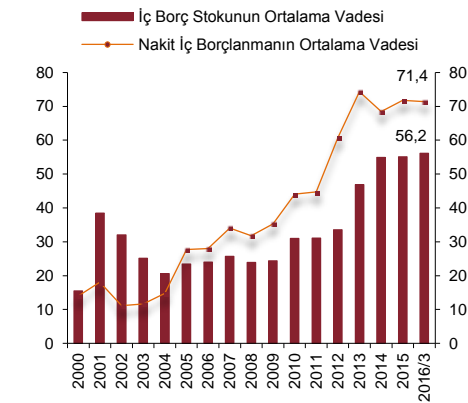
Merkezi Yönetim Borç Stokunun Kompozisyonu (Yüzde)

2016 yılı Mart ayı itibarıyla, sabit getirili borç senetlerinin toplam borç stoku içindeki payı, 2015 yılı ile yaklaşık olarak aynı düzeydedir (Grafik 6.2.2). İç borçlanmanın döviz ve faiz yapısını incelediğimizde ise, 2016 yılı Ocak-Şubat döneminde yapılan sabit faizli borçlanmanın payının bir önceki yılın aynı dönemine göre bir miktar arttığı görülmektedir. Kamu mevduatının aylık ortalama borç servisini karşılama oranı yüzde 275,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. İç borç stokunun vadeye kalan ortalama süresi ise, 56,2 ay düzeyindedir (Grafik 6.2.3). Yılın ilk üç ayında tahvil ihracı yoluyla gerçekleştirilen dış borçlanmanın tutarı ise 1,5 milyar ABD doları olup, söz konusu borçlanmanın ortalama vadesi 10,6 yıl olmuştur (Grafik 6.2.4).

Grafik 6.2.3.

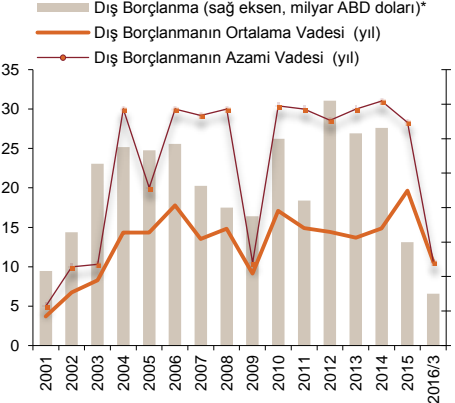
Nakit İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi ve İç Borç Stokunun Vadeye Kalan Ortalama Süresi (Ay)

* İlgili yılda yapılan toplam dış borçlanma miktarını göstermektedir.
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı.

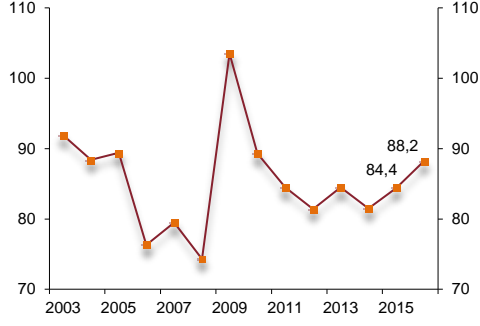
Grafik 6.2.4.

Tahvil İhracı Yoluyla Borçlanma

İç borç çevirme oranı, 2016 yılı Şubat ayı sonunda yüzde 88,2 düzeyindedir (Grafik 6.2.5). Ortalama reel faiz oranı¹ ise, 2015 yılı başından itibaren artış eğilimi sergilemiştir (Grafik 6.2.6).

¹ Reel faizler, nominal faiz oranlarının (Hazine'nin yaptığı TL cinsi kuponuz senet ihalesinde kabul edilen ortalama yıllık bileşik faiz oranı) gelecek on iki aylık TÜFE beklentisinden (TCMB Beklenti Anketi) arındırılması suretiyle hesaplanmıştır.

Grafik 6.2.5. Toplam İç Borç Çevirme Oranı
(Yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, TCMB.

Grafik 6.2.6.İskontolu İhalelerde Gerçekleşen Ortalama
Borçlanma Vadesi ve Faiz Oranı